

XVI ve XVII. ASIRLARDA AKDENİZ'İN İKTİSADİ YAPISI ve OSMANLI DEVLETİ

The Economic Structure of the Mediterranean in the 16th and 17 th Centuries and Ottoman Empire

Hüseyin GÜNEŞ

ORCID: 0000-0003-1713-8316/Inönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 25 Mart 2019

Düzeltilme tarihi: 13 Mayıs 2019

Kabul tarihi: 25 Mayıs 2019

Anahtar Kelimeler:

Akdeniz, Osmanlı, İktisat, Avrupa, Ticaret.

ÖZ

Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları ile çevrili olan Akdeniz uzunca bir süre siyasi ve iktisadi faaliyetlerin merkezinde yer alarak insanlık tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Akdeniz'e hâkim olmak ekonomik ve siyasi bakımdan önemli avantajlar sağladığından pek çok uygarlık burayı hâkimiyet altına almak istemiştir. Dolayısıyla Akdeniz'e temas eden her uygarlık burayı hem etkilemiş hem de buradan etkilenmiştir. XV. asrın sonlarından itibaren Avrupa kıtası iktisadi, dinsel ve kültürel alanlardan büyük değişim ve dönüşümler yaşamıştır. Zikredilen zaman dilimi adeta tarihin dönüm noktalarından biri olacaktır. Avrupalılar tarafından gerçekleştirilen Coğrafi Keşifler uzun vadede Akdeniz'in iktisadi ve siyasi yapısı üzerinde köklü tesirler meydana getirmiştir. Bu etkiler, doğal olarak Akdeniz ekonomisinin önemli bir parçası olan Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir. Bu çalışma, XVI ve XVII. asır ve sonrasında Akdeniz'in dünya ekonomisindeki rolünün ne olduğu hakkında bir iddiayı tartışmaktadır. Yerleşik kaniya göre Akdeniz'in iktisadi kıymeti Coğrafi Keşiflerin hemen sonrasında azalmaya başladığı şeklindedir. Çalışmamız, Osmanlı ve Avrupa Devletlerinin, keşifler çağından sonra yaklaşık iki asır boyunca Akdeniz'de ticareti devam ettirdiklerini iddia etmektedir.

ABSTRACT

Surrounded by European, Asian and African continents, the Mediterranean has played an important role in human history, taking place at the center of political and economic activities for a long time. Many civilizations have wanted to dominate the Mediterranean as it provides significant economic and political advantages. Therefore, every civilization that touches the Mediterranean has influenced and influenced this place. Since the end of the XV century, the European continent has experienced great changes and transformations in economic, religious and cultural areas. The time frame will almost be one of the turning points of history. Geographical discoveries carried out by Europeans have established long-term influence on the economic and political structure of the Mediterranean. These effects have influenced the Ottoman state, which is an important part of the Mediterranean economy. This work, XVI. Centuries and later discusses an allegation of what the Mediterranean's role in the world economy is. According to the resident law, the economic value of the Mediterranean has begun to decline immediately after geographical discoveries. Our study claims that the Ottoman and European states have maintained trade in the Mediterranean for nearly two centuries after the age of discoveries.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 25 March 2018

Received in revised form 13 May 2019

Accepted 25 May 2019

Keywords: Mediterranean, Ottoman, Economics, European, Trade.

Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: huseyingunes@gmail.com.

Giriş

Uzun tarihi süreçler içerisinde pek çok medeniyeti çevresinde barındıran Akdeniz coğrafyasının adı Latince'deki "*Mediterraneus/Mare Mediterraneum*" kelimelerinden gelmektedir. Bu terkip "*Medius: Orta, Terra: Toprak/Yer/Dünya ve Mare: Deniz*" kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Söz konusu kavram ve terkipten yola çıkarak buraya "*ortada yer alan deniz*" anlamının kastedildiği düşünülebilir. Türkler burayı *Akdeniz, Batı Denizi ve Bahr-ı Sefid*, olarak tanımlanmıştır. Osmanlı dönemi haritalarına bakıldığında buranın genellikle Bahr-ı Sefid olarak adlandırdığı görülmektedir. Araplar bu bölgeye "*El Bahre-l Ebyedu'l-Mutavassit*" demişlerdir. Bu tanımlama "*ortada bulunan ak/beyaz deniz*" anlamına gelmektedir. (Başol, 2014: 40). Romalılar *bizim deniz*, Yahudiler *büyük deniz* ve antik Mısırlılar *büyük yeşil deniz* şeklinde tanımlamalar yapmaktaydı. (Abulafia, 2012: 19).

Coğrafi olarak Akdeniz'in nereleri kapsadığı veya sınırlarının nereler olması gerektiği, üzerinde anlaşma sağlanamayan bir husustur. Eski Yunanlılara göre Akdeniz doğu-batı ekseninde, genel olarak kuzey ve güney hudutları düşünülmeden Kafkasya'dan Cebelitarık'a kadar uzanan coğrafyaydı. (Matvejeviç, 1999: 26). Fernand Braudel (2017: 274-275) bu konuda Antik dünyada yapılan "*kuzeyde zeytin ağaçlarının bulunduğu en son nokta ile güneyde palmiye ağaçlarının bulunduğu en son nokta arasındaki bölge*" şeklindeki tanımlamanın yeterli olmadığını belirtir. Ona göre Akdeniz, *tarihin gereklilikleri* açısından düzenli bir şekilde kıyıların ötesine ve aynı anda bütün yönlere doğru uzanan geniş bir alandan başkası değildir. Braudel Akdeniz'in Azorları ve yenedünyayı olduğu kadar Kızıldeniz, İran Körfezi, Baltık Denizi ile Nijer ağzını da ilgilendiren dünya çapında bir deniz olarak düşünmek gerektiğini belirtir (Braudel, 2017: 274-275).

Akdeniz'in İktisadi Yapısı ve Osmanlı

Osmanlı Beyliği batı Anadolu bölgesinde kurulduğunda, hiç kimse bu mütevazı beyliğin zamanla bir dünya imparatorluğuna dönüşeceğini tahmin etmiyordu (İnalçık, 2005: 225). Braudel, (2017: 451) Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Balkanlarda hızlı ilerleyişi için, "*üç yüz yıllık ısrarlı çabaları, uzun mücadeleleri ve mucizeleri saymak gerekir*" der. Mucize sadece Braudel'in değil aslında batılı pek çok tarihinin Osmanlıların ilerleyişi hakkında dile getirdikleri argümanlardan biridir (Braudel, 2017: 451).

Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulduğu dönemde Akdeniz, başta Avrupa ekonomisi olmak üzere dünyanın geri kalan ekonomileri için de adeta bir merkez konumundaydı (Tabakoğlu, 2017, s. 395). Dolayısıyla Osmanlıların Akdeniz'e olan ilgileri, kuruluş döneminden itibaren başlamıştır. Bu bakımdan batı istikametinde sistematik olarak başlatılan fetihlerde önceliğin hangi bölgelere verildiği meselesi fikir vermesi bakımından önemlidir. Osmanlıların Anadolu'da, topraklarını fethetmek amacıyla yöneldikleri ilk beylik Karesioğulları'dır. Böylesi bir tercih tesadüf olmasa gerek. Zira Karesioğulları Çanakkale ve Balıkesir bölgesinde mukim olduğundan, Osmanlılar bu coğrafyayı ele geçirmekle iki konuda önemli kazanım elde edeceklerini biliyorlardı. Bunların ilki Balkanlara geçiş için önemli bir güzergâha sahip olmak, ikincisi ise denizle bağlantıya geçmektir. (Uzunçarşılı, 1988: 123-124).

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarına denk gelen zamanda Akdeniz ve çevresindeki ticarete Venedik, Ceneviz, Floransa gibi İtalyan şehir devletlerinin etkili olduğunu görmekteyiz. Zikredilen devletler sadece Akdeniz'de değil aynı zamanda Ege ve Karadeniz ticaretine de hâkim durumundaydılar. Bu devletler Akdeniz'deki ticari faaliyetlerini genellikle doğrudan, Ege ve Karadeniz ticaretini ise ya doğrudan ya da buralarda kurdukları ticari temsilcilikler vasıtasıyla yürütmekteydiler. Osmanlıların da ilk dönemler itibari ile bu devletlerle ticari anlamda muhatap olduklarını biliyoruz (İnalçık, 1951: 644-645). Osmanlılar XIV. asırdan itibaren Akdeniz'in doğusuna hâkim olmaya başlayınca burada Venedik ile karşılaştılar. Venedik'in etkinliğini kırmaya çalışan Osmanlı zamanla Karadeniz ve Doğu Akdeniz devletlerinin Venediklilere verdiği ayrıcalıkları geri almaya başladı (Pamuk, 2005: 69).

XVI. asırda Akdeniz'in en önemli güçlerinden biri haline gelen Osmanlı İmparatorluğu, Akdeniz'in kendisi açısından ekonomik olarak ne kadar önemli olduğunun farkındaydı. Osmanlı, özellikle doğusuna hükmettiği Akdeniz'de sadece kendi çıkarlarına hizmet edecek bir ekonomi politikası uygulamaktansa Avrupalı devletlerin de iktisadi olarak kârlı çıkacakları bir ticaret örgüsü

oluşturmuştur. Bu durum ticari olarak her iki tarafın da faydasına olmuştur. Dolayısıyla eskiden beri Akdeniz ticaretinde yer alan devletlerin yanında İngiltere ve Hollanda gibi Avrupa devletleri de bu ticari faaliyete katılım göstermeye başlamıştır. Bu durum Akdeniz ticaretini zenginleştiren bir unsur olmuştur (Köse, 2011: 151).

Osmanlı Devleti'nin yöneticileri ticaretin doğu-batı istikametinde yürüdüğünü ve bu durumun kendileri için önemli bir ekonomik fayda sağlayacağını bilincindeydiler. Şimdiye kadar Hint Okyanusu, Kızıldeniz ve Akdeniz arasında yapılan ticaretin kendi denetimlerinde olması nedeniyle devletin elde ettiği ekonomik katma değeri ve bu işleyişi korumak gerekliliğinin farkındaydılar. Hatta bu ticari güzergâhın güvenlik sorunu yaşamaması adına denizciliğe ayrı bir önem veriyorlardı (Bulut, 2005/2006: 223).

XV. asırda Avrupa kendi içine kapalı ve yalıtılmış bir durumdaydı. Bu durumun pek çok sebebi olmakla birlikte iki tanesi önemli olduğu için zikredilmeye değer. Bunların birincisi 1348-1349 yıllarında kara ölüm olarak adlandırılan veba salgını Avrupa nüfusunun üçte birinden fazlasını yok etti. Bunun sonucunda Avrupa'da sadece nüfus yok olmadı, aynı zamanda bütün Avrupa'nın sosyal ve ekonomik yapısı büyük bir tahribat yaşadı. Avrupa nüfusunun veba salgını öncesine yükselmesi için iki yüz yıllık bir sürenin geçmesi gerekecekti.

Aynı dönemde Avrupa'nın uğraşmak zorunda olduğu başka önemli bir sorunu daha vardı. Bu da iklim meselesiydi. VIII. asır ile XIV. asır arasında Avrupa'da sıcak bir iklim hâkimdi. Ne var ki XV. asır itibarı ile Avrupa'da *küçük buzul* çağı adı verilen sert bir iklim görülmeye başlandı. Sıcak iklimin hüküm sürdüğü dönemde yapılan yerleşimler ve kurulan koloniler iklimin sertleşmesi ile bir anda devre dışı kaldı. Örneğin Vikingler, İzlanda ve Grönland'da koloniler kurmuşlar ancak buzul çağının neden olduğu buzulların güneye doğru inmesi sonucunda bu bölgelerle irtibatları kopmuştur (Arnold, 2001: 16-17).

Küçük buzul çağının Avrupa'ya egemen olması ile birlikte ortaya çıkan iklim değişikliği zamansız bir şekilde şiddetli yağmurlara ve daha sık kuraklıklara neden olmaktaydı. Dolayısıyla ekmeçlik tahıl hasadında ortaya çıkan zorluklar, kıtlıkların yaşanması anlamına geliyordu. Bütün bu durumların bir neticesi olarak köylüler buldukları bölgeleri terk etmeye başladı. Ekim alanlarının terk edilmesi süreci XVIII. asrın ikinci yarısına kadar devam etmiştir. Köylülerin buldukları yerlerden ayrılması ise üretimin düşmesi anlamına geliyordu (Tabak, 2009: 356).

XV. asrın sonları Avrupa ekonomileri adına önemli gelişmelerin yaşandığı bir çağ olarak dikkati çekmektedir. Ümit Burnu ve Amerika kıtasının Avrupalılar tarafından keşfi, Avrupa ve dünya ekonomilerini dönüşüme uğratan olayların başlangıcı olmuştur. Bundan sonra Avrupalılar bu keşiflerle yetinmeyerek dünyanın farklı bölgelerini keşfetmek adına büyük bir çabaya giriştiler. Elde edilen zenginliklerin değerlendirilmesi için klasik tarım ve ticaret ekonomisi işleyişinin dışında yeni bir iktisadi oluşuma ihtiyaç duyulmaktaydı. Zikredilen yeni iktisadi zihniyet kapitalizm olarak şekillendi (Özcan, 2013: 105-106).

Avrupalılar keşfettikleri yeni yerlerden ürün ve ham maddeyi kendi kıtalarına taşıırken Amerika'dan aldıkları altın ve gümüş, Akdeniz ticaretinin kaderini etkileyecek bir sürecin başlangıcı oldu. Keşifler çağının ilk aktörleri İspanya, Portekiz ve İtalya olacaktır. Söz konusu devletler keşiflerin ilk kazanımlarını elde ettiler. Bu dönem Güney Avrupa devletlerinin altın çağı olarak görülebilir.

Büyük coğrafi keşifler, Osmanlı Devleti açısından da önemli neticeler ortaya çıkarmıştır. Ancak çokça dile getirildiği gibi keşifler Osmanlı ve Akdeniz ticareti açısından hemen olumsuz bir değişime neden olmamıştır. Keşiflerden sonra Akdeniz bir asır kadar, Osmanlılar ise yaklaşık iki asır kadar daha dünya ekonomisindeki merkezi konumunu korumaya devam edecektir. Başka bir deyişle yeni ticaret yollarının keşfiyle Osmanlı'nın Akdeniz ticaretindeki önemini kaybetmesi uzunca bir süreç halinde vuku bulmuştur (Bulut, 2005/2006: 224-225). Aslında XVI. asrın başında Hindistan'dan gelen ve kervanlar marifeti ile Akdeniz Limanlarına ulaşan ticari faaliyetlerde kısmi bir duraksama olmuştu. Fakat yüzyılın ortasına doğru, 1540'tan itibaren, ticaret yine eski canlılığına kavuşacaktır. Akdeniz ticareti XVI. asrın sonlarına kadar da okyanuslardan geçen ticari yol ve güzergâhlarla rekabetini devam ettirmiştir. (Pamuk, 2005: 70). Bu dönemde Avrupalılar Akdeniz için "terkedilmiş okyanus" tanımlaması yapsalar

da burası Osmanlılarca hiçbir zaman tam olarak terk edilmedi. Akdeniz XVII. asırda bile hala çok hareketli bir gemi trafiğine sahipti ve yoğun trafiğin çok büyük bir bölümü Osmanlı Devleti tarafından kontrol altında tutulmaktaydı (Bradford, 2013: 395). Osmanlılar XVI. asır boyunca Portekizlilere karşı Kızıldeniz ve Basra Körfezi kıyılarını denetim altında tutarak ticarete hâkim olmayı sürdürdüler. Yüzyılın sonuna kadar Hindistan ve Güney Doğu Asya'dan batıya doğru giden ticari metalar (baharat, tekstil ürünleri ve boya maddeleri) Basra körfezi ve Kızıldeniz yoluyla taşınarak kervanlar aracılığıyla Akdeniz'e ulaştırıldı. Osmanlılar bu ticaretten önemli oranda kâr sağladıkları gibi Asya'dan gelen ürünlerden yararlandılar. (Pamuk, 2005: 71).

Keşifler çağının üzerinden yaklaşık olarak bir asır geçtikten sonra, XVI. asrın sonlarına doğru, Kuzey Avrupa ülkeleri de Akdeniz ve dünya ticaretinde rol almaya başladılar. Bu dönemde Hollanda, Portekiz'in ticari alanlarına girerek Portekizlileri kademeli olarak tasfiye etmeyi başardı. Hollanda'dan sonra İngiltere ve Fransa'nın da ticarete katılması hem ilk dönemlerde etkili olan devletlerin ikinci plana itilmesine hem de ticaret yollarının Akdeniz'den Atlantik okyanusuna kaymasında önemli rol oynadı. Bu yeni düzene karşılık vermek üzere Osmanlılar, Kuzey Avrupa ülkelerini Halep, İstanbul, İskenderiye ve İzmir gibi İmparatorluğun Akdeniz kentlerine çekmek konusunda başarılı bir politikayı uygulamaya koydular (See, 2001: 74-75).

Braudel (2017: 339-352) bu dönemde Akdeniz ticaretinin kaderini değiştiren ticari metanın buğday olduğunu belirtmektedir. Zira Avrupa, tahıllar bakımından tarihin hemen hemen her döneminde sorunlar yaşamıştır. Bu nedenle Avrupalılar buğday başta olmak üzere birçok tahıl ürününü dışarıdan almak zorunda kalıyordu. Akdeniz ve çevresinde yoğun nüfus bulunmaktaydı. Bazı dönemlerde kuraklık güney Avrupa ve Osmanlı Devleti'ni buğday bakımından zor durumda bırakabiliyordu. Bu durumda kuzeyli tüccarlar buğdayın bol olduğu Baltık çevresinden aldıkları buğdayı Akdeniz limanlarına taşıyarak önemli kârlar elde ediyorlardı. Başta Hollandalılar olmak üzere kuzey Avrupa ülkeleri bu ticaret sayesinde önemli miktarda servetler edinebiliyordu. Bu şekildeki ticaret XVI. asırdan ve XVII. asrın ortalarına kadar devam etmiştir. XVII. asrın ortası itibarı ile bu ticaret sona ermiştir. Bunun neticesinde Hollandalılar Akdeniz ticaretindeki etkinliklerini kaybetmişlerdir.

Yukarıda belirtildiği üzere yeni ticaret yollarının keşfinden sonra Avrupalı gemiciler Atlantik Okyanusu limanlarından aldıkları yüklerini Batı Akdeniz'deki limanlarda indirir ve sonra değerli madenleri yükleyip Doğu Akdeniz'deki Osmanlı limanlarına gelirlerdi. Burada Avrupa'dan yüklendikleri değerli madenler karşılığında dokuma (pamuk, ipek yapağı vs.) ürünleri hammaddelerini alarak tekrar Atlantik limanlarına gider ve orada satış yaparlardı. Dolayısıyla keşiflerden sonra Atlantik ve Akdeniz Limanları arasında yeni bir ticaret güzergâhı oluşmuş oldu. Bu durumun bir neticesi olarak Amerika'dan gelen altın ve gümüş gibi değerli madenler Osmanlı pazarına girmiş oldu. Yeni kıtadan gelen değerli madenler uzun vadede Osmanlı ekonomisinde önemli etkiler yapacaktır (Bulut, 2005/2006: 228).

Avrupa merkezli olarak başlayan keşifler ve bunun sonucunda ortaya çıkan yeni ekonomik işleyişin Osmanlı Devleti'ni etkilemesi kaçınılmaz bir durum olarak belirginleşmeye başlamıştır. Osmanlı bu durum karşısında bazı tedbirlere başvurmayı gerekli görmüştür. Osmanlı Devleti iktisadi politikasının temelinde ekonomik faaliyetleri sıkı bir denetim altında tutma gibi bir hassasiyet göstermesine karşın Avrupa merkezli olarak ortaya çıkan merkantilist modeli benimsemek yerine kendine has bir model geliştirmenin yoluna gitmiştir. Zikredilen modelin temel unsuru, iç üretimi yabancıların rekabetine karşı koruma altına alarak yerli tüccarlara çok sıkı olmayan bir denetim mekanizması oluşturmak ve bu surette üretim ve mal dolaşımı konusunda kontrollü bir serbestlik imkânı oluşturmaktır. Uygulamaya konulan bu politikanın en önemli neticesi kapitülasyonlardan da yararlanan İngiliz, Fransız ve Hollandalı tüccarların hammadde alımlarını Osmanlı'dan yapmaları olmuştur (İnalçık, 2016: 54-55).

Yukarıda belirtilen tedbirlerden ötürü, yeni keşfedilen yolların Osmanlı ekonomisine olumsuz etkisi uzunca bir süreye yayılarak bu konuda tüccar ve devletin göreceği zarar en aza indirgenmiştir. Avrupalıların hammadde talebinin artması neticesinde fiyatlar önemli oranda artış göstermiştir. Bu durumda da Osmanlı Devleti ve tüccarları kârlı çıkmıştır. XV, XVI ve XVII. asırlar boyunca Avrupalıların

Osmanlı'dan ithal ettikleri ürünler genellikle tekstil ürünleri ile buğday olmuştur. Dolayısıyla Osmanlı hammadde tedarikçisi, Avrupalılar ise bu hammaddeden mamul madde üreten konumunu devam ettirerek bu süre zarfında karşılıklı olarak bu kârlı ticareti devam ettirmişlerdir.

Atlantik limanlarından yük alan Avrupalı gemiciler Akdeniz'de bazı limanlara uğradıktan sonra XVI. asır ve devamındaki zamanlarda daha çok Halep ve onun etrafındaki limanlarda ticari faaliyet göstermişlerdir. Buna ilaveten İzmir limanının da bu dönemde etkin olduğunu belirtmek gerek.

Zikredilen dönem boyunca Avrupa ile Osmanlı arasında Adriyatik limanlarından gelen ürünlerin alışverişinin bir neticesi olarak Avrupa paraları Osmanlı hâkimiyetindeki Doğu Akdeniz bölgesinde sorunsuz bir şekilde tedavüle girmiştir (Bulut, 2005/2006: 228).

Sonuç

Üç kıtanın ortasında yer alan ve bu kıtaları birbirine bağlayan Akdeniz sadece bir deniz olmanın ötesinde bir anlam ifade etmektedir. Tarih boyunca çok farklı milletler, uygarlıklar ve devletler tarafından hâkimiyet altına alınma çabası, her toplumun burayı bir şekilde adlandırması buranın bir deniz olmanın ötesinde bir yer olduğunu anlamamız bakımından önemli bir veridir.

İbn-i Haldun'un *coğrafya kaderdir* sözünü herhalde en çok Akdeniz'in tarihi doğrular. Zira uzun tarihi süreçler içerisinde Akdeniz ve çevresine yerleşen, buraya hükmeden hemen hemen her medeniyet, Akdeniz'in kendisine sunduğu nimetlerden faydalandığı gibi buranın belirlediği şartlara da uymak zorunda kalmıştır.

Akdeniz coğrafi olarak daha çok Avrupa kıtasında kurulmuş olan medeniyetlerin kontrol ettiği bir alan olmuştur. Roma İmparatorluğu burayı tam manasıyla bir iç denize dönüştürmüştür. Onun bakiyesi olan Bizans ise Akdeniz'in daha çok doğu bölgelerine hâkim olmuştur.

XIV. asrın başlarında batı Anadolu'da kurulan Osmanlı beyliği çok kısa bir süre içerisinde genişleyerek bir imparatorluğa dönüşmüştür. Osmanlı Devleti fetih siyasetinde önceliği batısında bulunan Bizans yönüne vermiştir. Osmanlı böyle davranmakla çok önemli kazanımlar elde etmiştir. Bir de bu politikanın getirdiği bazı kaçınılmaz durumlar ortaya çıkmıştır. Osmanlı için kaçınılmaz durumlardan biri Akdeniz'e temas etmek olmuştur.

Bilindiği gibi Türkler ana yurtları Orta Asya'nın bir hususiyeti olarak denizcilikle çok geç bir vakitte tanışmışlardır. Osmanlı Beyliği kuruluşundan kısa bir süre sonra Karesioğulları Beyliği'ni fethetmiştir. Denizci bir beylik olması itibarı ile bu beyliğin donanması ve denizcilik konusunda tecrübeli komutanları Osmanlı Beyliği'nin hizmetine alınmıştır. Böylece Osmanlılar ilk defa donanma sahibi olmuştur. Osmanlılar daha sonra donanmayı geliştirerek başta Akdeniz olmak üzere diğer denizlerde ticari ve askeri alanlarda etkinlik kurmaya başlamışlardır.

Osmanlıların tarih sahnesine çıktıkları dönemde Akdeniz ticaretini İtalyan şehir devletleri kontrol altında tutmaktaydı. Bu devletler doğudan gelen ürünleri Akdeniz'in Avrupa limanlarına taşıymaktaydı. Aynı şekilde Karadeniz ile Akdeniz arasındaki ticaret de bu devletlerin denetimi altındaydı. Osmanlıların belirgin bir deniz gücü olarak ortaya çıkması ile bu dönemin dengeleri değişmeye başlayacaktır.

Akdeniz tarihsel olarak pek çok defa inişli çıkışlı dönemler yaşamıştır. Osmanlı Devleti'nin doğu Akdeniz'e yerleşerek doğudan gelen ticari yolları kontrol etmeye başlamaları ile birlikte Avrupalılar ticari açıdan yeni güzergâhlar aramanın yoluna bakmışlardır. İşte bu çabanın bir sonucu olarak Avrupalılar coğrafi keşifleri yaparak Akdeniz ticaretine alternatif bazı yeni yollar bulmuşlardır. Bu durum Akdeniz ve Osmanlı ticareti için uzun vadede olumsuz bazı neticeler doğurmuştur. Coğrafi keşiflerin yapılmasından sonra yaklaşık olarak bir asır boyunca Osmanlı Devleti Avrupa ile Akdeniz'de ticari faaliyetlerini belli bir seyir içinde yürütmüştür. Ancak XVIII. asırdan itibaren Akdeniz ticareti zayıflamaya başlamış ve ticari faaliyetler daha çok Atlantik kıyılarına kaymıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Abulafia, D. (2012). *Büyük Deniz*. İstanbul: Alfa.
- Arnold, D. (2001). *Coğrafi Keşifler Tarihi*. İstanbul: Yöneliş.
- Bradford, E. (2013). *Akdeniz-Bir Denizin Hikâyesi*. İstanbul: Köprü.
- Braudel, F. (2017). *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*. İstanbul: Doğu Batı.
- İnalcık, H. (2016). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi-I*. İstanbul: İş Bankası.
- Matvejeviç, P. (1999). *Akdeniz'in Kitabı*. Çev: Tolga Esmer, İstanbul: Yapı Kredi.
- Pamuk, Ş. (2005). *Osmanlı-Türkiye İktisat Tarihi 1500-1914*. İstanbul: İletişim.
- See, H. (2001). *Modern Kapitalizmin Doğuşu*. İstanbul: Yöneliş.
- Tabak, F. (2009). *Solan Akdeniz*. Çev: Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Yapı Kredi.
- Tabakoğlu A. (2017). *Türkiye İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergâh.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Makaleler:

- Başol, R. Ö. (2014). Akdeniz Çalışma Kültürü, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1, 38-49.
- Köse, M. (2011). Yeniçağda Akdeniz ve Avrupa Tarihi Kaynağı Olarak Galata Şeriyeye Sicilleri, *Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası*, 151-173.
- Özcan, U. (2013, Mayıs-Haziran). 1492 Coğrafi Keşifler ve Günümüze Yansımaları: Küresel İspanyol Hâkimiyetinin Yükselişi ve Çöküşü, *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi*, 3, 101-110.
- İnalcık H. (2005). Osmanlı Devleti'nin Doğuşu Meselesi, *Söğüt'ten İstanbul'a*, Derleyenler: Oktay Özel-Mehmet Öz, 225-240.
- İnalcık, H. (1951, Ekim), Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu ve İnkişafı Devrinde Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti Üzerine Bir Tetkik Münasebetiyle, *Bellekten*, 60, 629-684.
- Bulut, M. (2005/2006, Kasım/Aralık/Ocak). Merkez Akdeniz'den Atlantik'e Kayarken Avrupalılar ve Osmanlılar, *Doğu-Batı Dergisi*, 34, s. 223-230.